

[illegible]

Պ՝ Տոնն Լիին չորեքարժիտ տուանց . կէս գիշերէն 5 Պ՝ ժամ՝ ետքը՝ լիւն ծովու . և լիւն ցամաքի որքան զօրք կային նէ՝ ածնեն ալ Վրտէշն Նաւը կկան . լուսնալուն պէս՝ զօրացը ցամաք կբերուն տառնորդ գաւթիւնը առաւ . Պ՝ Կողմանչ . որ Նաւուն հրամանաւորի տեղակալ էր . և իմ Քն զեղապետս (Լիւն ժամորի գլուխ) էր . ցամաք կբերու տեղերնին թնապէս սմբացած էր՝ զժողովրդին լիւնան վր ծալքը բլլալով . և հոն մասնաւոր տեղու անքն ալ պաշտպանեցու պատրաստած էին (Լուսնն Վրտէշն Նաւը) հարսն . ին

նեղին . Սիգիզմունդ ասաց թերեւ տուաւ , և այն յօղաւածներուն հեղինակը ինքը բնաւ ստուգեց : Սոնտ խոստովանեցաւ և ըսաւ որ իմ խիղճս ինձի ինչ կրկնայե՞նէ՝ անկից ետ չեմ կենար . թէ և կեանքս փառնիք մէջ ինչայ : Սիգիզմունդ ասոր հրաման ըրաւ որ իր թայ գործը նստի . անկից դուրս չելի : Բայց ասիկայ պատուախան տուաւ . ուր ուզեմ՝ նէ հոն կերթամ . և նոյն օրը քաղաքը քաղաք ելաւ . բայց քահանայութիւնը ընկէն արգիլեցաւ : Արթիքս ժողովուրդը պարզ աղաւելին որ հրաման արեւ տար՝ որ իրենց քահանայութիւնը ընէ , աղաւելը չի լսուեցաւ :

Սոնտ երաւ անկից՝ Վարահայի պատած պալիկ քաղաքը դնաց և հոն կրկնար . մինչև որ այս ասորի թուեց քաղաքին հանդէս ելաւ . անկից արտոնաւ առնելով Սոնտ նամակ մը դրեց Վաւորի խախտպառն , որ թուեց Վաւորն էր . թէ որ պատմաւորն վաւորական ըլլալուն կամ չըլլալուն վրայ խօսէր այս նամակին մէջը նէ՝ պարտաւել չէր ըլլար . բայց ինչ սրբով խօսելու հասկըցունելու համար՝ նամակին կտոր մը բան հոս գնեց :

Սոնտ որ Վաւորի պատ ըլլալով պետք էր որ պիտակար , չնս մի գիտեր որ պատկերի և մասունքներու երկրպագութիւն ընելու Վաւորանքը կարգիլէ : և սուսեղից ժամանակի և քրիստոնէութեան առջին երեք դարուն՝ քրիստոնէանքը բնաւ չէին ներսի որ իրենց եկեղեցիներուն մէջ պատկեր կամ մասունք դրուի , և այն ատենը շատ մասունք ալ կրնար ըլլալ , պատկերներուն և մասունքներուն երկրպագելու հիմանաւոր սովորութիւն է , և առաջին քրիստոնէանքը՝ այս բանին համար հեղինակները կրճաղեցին : Եւ առ նամակս գրողին իր խելքն ալ վկայելով՝ որ այս բաները բրթեւորման խօսքեր են , և կարգացողը՝ ստորագրութիւնը անհնելով պիտի կարծէ : որ բրթեւորման մըն է ,

մը շաի մարդ յամաք ելան . ասպատակներուն խուռքը բարձր տեղերը բռնեց . լիշտաբերը վրայ եկան . բայց ինքը գեմ կեցաւ . ու անոնք վաւանեց . քանի մը մարդիկ ալ անոնցմէ մոռցունելով :

“Նոյն” որ այն ատենն գեղեցիկ սկսած էր . աւելի գեղաւ . աստի հարկ եղաւ որ ցամաքը երկու մարդիկը պալէնու որսացողներուն նաւովը ելին . և որքան զուշութիւնը ըրինք նէ՝ երկու անգամ նաւը ցամաքը զարկաւ . մարդ մը խեղճուեցաւ . և Կապուսնիւն շատը լիքուեցան . բայց Կապուսնիւն և Վաւորն իսկուրէն մարդիկը աղէկ աշխատեցան . շատ տագմա՝ ծղմուելու կամ խեղճուելու վտանգի մէջ ալ ինկան . ասոնց աշխատելով՝ և Պ . Մալմանին խոհեմ կուսաւորութեանը՝ կէս օրէն երկու ժամ առաջ՝ զօրքը ամենն ալ ցամաքը ելան զանուեցան . և եղած քաւաներուն ալ երանին շաի նորոգութիւն եղաւ :

“Իմ հետս կար լիքանը վրայի երկու թուրանթիւններ” որ Կապուսնիւն . և ինքնանթաւնի (թուրքի) զօրք . 218 ծովային զօրք , որ Կապուսնիւն և Վաւորն և Վաւորն և Վաւորն նաւերէն ելած էին , 148 ալ հետեակ զօրք . ամենը 441 հոգի . Վաւորն և նաւէն 13 հոգի ժամանակին չի կրցան նստելու ելել . Կապուսնիւն նաւը շատ ուշ եկաւ հոն :

“Եւ առ տեղերէ հաստատուն լուր առելու էի որ ասպատակները իրենց փորան խրամներուն (չկրնախառններուն) մէջ պիտի պահուին , և ամեն ուժերէն հոն պիտի ժողովին . և այս տեղս՝ անոր համար ալ ասպաճով կրկնուեցին” որ հաղար զինուոր այս տեղիս

մասնաւոր հոգ ըրաւ ստորագրութիւնը ասանկ գնելու . “Եւ Սոնտ քահանայ հովանակաւ” . յաւերած մըն ալ պէտք էր գնել ստորագրութեանը մէջ , և ըսել . “Բայց հմուտ եկեղեցական պատմութեան” : Վաւորն դրածն այս հմուտութիւն ալ չերի իր . ամենուն ծանօթ էր որ՝ հին ատենները սրբոց մարմինները լիազուած անգերուն վրայ եկեղեցի կը շինէին . և սուրբի մը մասունք չի դառնաւ անգը սեղան չէին շիներ . պատկերները առաջիկոց ատենին ալ կային . և ասանք չի դիտող մը՝ եկեղեցական ուսմանց և պատմութեանց հմուտ ըլլալը իր ստորագրութեան մէջ գնէ նէ՝ կրհամարուի . չէ նէ մարդ չի կրնար գիտնալ :

Եւս նամակըս շուտ մը Վաւորանացոց օրագիրներուն գրեթէ ամենուն մէջն ալ տպուեցաւ , և Վաւորն քաղաքի տպագրիչ մը զատ տնտրակ մը տպեց 52,000 օրինակ . որ ամենքը մէկէն մէկ շարտեման մէջ ծախուեցաւ . ամեն տեղէն զաւարտեան գրեթէ և շնորհակալութիւններ գրուեցան իրեն . Վաւորն , Վաւորն , և Վաւորն խելագար քաղաքներէն զրկուած նամակին օրինակը կրգրէ Վաւորն օրագիրը . և Պէտլինու Կապուսնիւն Պ . Մալմանին օրագիրներուն , և Վաւորն Վաւորն Վաւորն օրագիրներուն մէջ՝ ստանաւոր գովասանք և բանաստեղծութիւններ կան ասոր վրայ , և Կապուսնիւն ընտելեցաւ ասանկի պատուազարմ ընտել գրեցին . և Կապուսնիւն մէջ այս մարդոյս կենդանաւորը տպուի և ծախու հանել , և եղած շահն ալ իրեն տալ վճար են :

Բայց եպիսկոպոսը ըստ արժանւոյն այս մարդը՝ եկեղեցականաց ժողովրդով պատապարտելով քահանայութեան արեւելից . անոր վրայ ինքն ալ Վաւորնու գլխաւ չի կրնալով կենալ . Սոնտին պատի կոմսին թերպը գնաց , որ Վաւորնի

պահանջութեանը դրուած էին :

“Եւս խրամները երեք հատ եկին . ամեն մէկը 6 կամ 7 ուսնալափ խորութեամբ . ամեն գիւն ծովուն հեռաւորութիւնը հաւասար , և մէկ գիւն մէկալ գին 1800 Կապուսնիւն . Կապուսնիւն (Կապուսնիւն) մարտիցներ (մարտից) ալ շինուած էր քովերը . ասոնց լիքն գանթիներն ալ այս խրամոյս պաշտպանութիւն կրէին , խրամին վրան՝ Կապուսնիւն ըստած փայտէն ծածր կար շիտակ ձեւով շինուած . որ վրան զոցում ատենը Կապուսնիւն հաւասար կըլլար , և գանթին երեսը պատերազմող չէր երկեր . ասով շատ դիւրութիւն կըլլար վրանին գաղտնեւորն նշան առնելով դարձել . և զարկածներն պարտաւ չէր երթար . այս ալ ստոյգ է որ՝ զիջը մէկ մը չորս գիւն պաշտպանէին Կապուսնիւն անհմար կըլլար :

“Եւ ալ այս լուրերուս վրայ իմ պատերազմութեան կերպս մտածեցի . Պ . Տոլմանին յանձնեցի (Կապուսնիւն) նաւէն ելող մարդիկը , և ասպալորները որ ետևի կողմը պահուան . բարձր տեղ մը մէկ դրոշակ մը կար . և Պ . Մալման ասպատակ զօրքը հետը առնելով այն դրոշակին տիրելու պիտի երթար . Պ . Տոլման ալ մօտ տեղ մէկ լիւ մը դրկեցի , որ դրոշակը դրուած տեղը կրնար այն կողմէ տիրել . մէկ խուսի մըն ալ այն ատենը պիտի մեր քովը գար . նաւու տեղափախ Պ . Կապուսնիւն ասպալորները որ Կապուսնիւն մարդոցմովը մարտիկները և ամալ տեղերը դաշտուն , և զէնք նետող մարդիկ գնեց անգը եղած տեղերը , և զօրաց մեծ մասն ալ իրենց հրա-

Վաւորն քաղաքին մօտ Պ . Սիգիզմունդ տեղի է . բայց ինքը հոն քաղաքին ետքը՝ հասարակութեան մէջ նամակը շատ տարածուեցաւ : Պապիկապուսնի քաղաքը որուն բնակիչները դրեթէ ամենն ալ հովանակաւ են . Սոնտին նամակը մէկ օրագրի մը մէջ տպուեցաւ . ու զոցներուն շատութեամբ համար հարկ եղաւ . օրագրին նոյն թերթը մի և նոյն օրը երեք անգամ տպուեցաւ . քաղաքը օրինակներ հանելով . նոյն օրը ամենն ալ ծախուեցան . մէկ հատ մըն ալ չի մնաց :

Արթիքն Սոնտ կրտսր միշտ որ՝ հովանակաւ եմ , բրթեւորման չեմ , լիւալա իրօք բրթեւորման էր , պատկերաց և մասունքներուն վրայոց եկեղեցիին զատուած բնաւ համար . աստի նոր աղանդայ մը դուրս եղաւ . որ Կապուսնիւն և կեղեցին նորոգել կուգին . ինչպէս որ Վաւորն ալ և ուրիշ ամեն աղանդաւորներուն ալ իրենց պատրուակ բռնածը նոյնն է : Եւս աղանդս իրեն անուն տուաւ . Կապուսնիւն “Կապուսնիւն” որ երկու հատ իրարու հակասական բաւեր մէկ անգալով՝ օրինաւոր մէկ իմաստ մը չի հասկըցունելու ապաւին ընդհանուր բաւել է . և աղանդներ նաւաւոր կըլլայ , ընդհանուր չի կրնար ըլլալ . ինչ և իցի այս աղանդս՝ Կապուսնիւն փոքրին Սիգիզմունդ քաւաւ սկսաւ , որ Կապուսնիւն ձեռքն է . և մոյրաքաղաքն է Պէտլինու : Եւս Կապուսնիւն Նեկապուսնիւն անուն վիճակը Վաւորն քահանային յորդորելով՝ Կապուսնիւն եկեղեցւոյն արարողութիւնները նորոգելու ելան . քահանայն ասով վիճար նորոգեց , որ կարգուեցաւ , ետքը խոր հրապարտարը նորոգեց դերանաւացոյ լիւրով պատարագել սկսաւ . ուրիշ տեղեր ալ կան ինչ և Վաւորն օրագիրը . որ այս օրինակին պիտի հետեւին . կատարութեան կողմէն թոյլտուութեան կրնային : Բայց թուեցի քահանային ալ Կապուսնիւն լիազուարթին աղերսաւորի մը գրած են՝ որ պատկերաց յորդորութեան գէմ և հով-

մանասար Պ . Տոլմանին հետ , մէկ մըն ալ լիւրաւ նախ ունեւորով , ծովուն եղերքը պիտի բռնէին , և քովէն խրամին պիտի մտնեային :

“Եւս կարգադրութիւններս ընելէն ետքը” Պ . Սիգիզմունդ , որ իմ քովի նստու մեծ զի պապականութիւնը բաւ ըլլալով՝ գործունեայ մարդ ըլլալը հասկըցել էի , զօրագրիս Պ . Տոլմանին իմ կողմէն հրաման տարաւ . որ զօրքը առնէ ասով երթայ . կէս օրէն ժամ մը առաջ՝ զօրքը առաջ երթալ սկսան , այստեղ կը դիրն ասորին գիւսաւորներէն մէկը՝ որ Կապուսնիւն կըլլար , և իմ հետս էր . աներկիւր քաւութեամբ ասով քալից , ասպատակներուն նետած զէնքերը և գնտակները բնաւ մոռի չընելով մէկ անգը նստե անցաւ , գնաց այն բարձր տեղը անկած դրոշակին վերջուց . Կապուսնիւն պոռաւով կրակը սկսեցը . և այս Կապուսնիւն անգամ կրկնուեցաւ լիւ ցամաքը եղող զօրքերէն , և լիւ նաւերուն մէջէն :

“Կապուսնիւն անգերուն բոլորը պաշտպանեցաւ . և նաւ տեղափախ Պ . Կապուսնիւն հետը դարձր ասով քալից խրամին քովէն դարձելու . զօրաց բազմութիւնը աստի կրակ ընելով մարտիկներն մէկուն վրան կը քայլին . երբ լիւրացայ որ բոլորը պարտուեցան չորս գնդակներէն՝ հրամայեցի որ Կապուսնիւն շիտակելով ասով քալին և մարտիկներն տիրեն . այս հրամանս անգը քալուեցաւ և ուժով կատարեցին” որ մեր լիւ Կապուսնիւն և լիւ ցամաքային զօրաց մեծ փառք եղաւ . քիչ մը ետքը նոյն կերպով երկրորդ մարտիկներն անուեցաւ . խրամին մէջ 79 մօտաւ մարդ գնդա-

